

Finanspolisens årsrapport 2022

Polismyndigheten

April 2023

Innehåll

Förord	3
Finanspolisens uppdrag och verksamhet	4
Finanspolisens uppdrag	4
Så här arbetar finanspolisen	4
Rapporteringen till finanspolisen	6
Ökning av misstankerapporter	6
Kvaliteten på misstankerapporterna	8
Hanteringen av misstankerapporterna	8
Misstankerapportering av BEC-bedrägerier	10
Penningtvätt 2022	12
Operativt arbete	13
Exempel på operativa ärenden 2022	13
Penningtvätt via kryptovalutor	14
Kontanter – fortfarande omfattande kriminell användning	15
Penningtvätt i utsatta områden	16
Finansiering av terrorism	18
Informella betalningssystem – hawala	18
Återkoppling till verksamhetsutövare	20
Ny grupp vid finanspolisen	20
Återkoppling på olika sätt	21
Strategisk och operativ samverkan	22
Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce – SAMLIT	22
Finansinspektionen	23
Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism	23
Internationell samverkan	23
Lagstiftning 2022	26
Internationellt lagstiftningsarbete	26
Mekanismen	27
Vanliga frågor till finanspolisen	28

Förord

Den organiserade brottslighetens motor och drivkraft är ekonomisk vinning. För att förhindra tillväxten inom den kriminella ekonomin och den negativa påverkan det innebär på samhället och dess infrastruktur, behöver penningtvätt och återinvestering i ny brottslighet motverkas. Kunskapen om återtagande av brottsvinster och spårning av pengar behöver ständigt utvecklas i det löpande polisarbetet. Finanspolisens information och kompetens är en nyckelfunktion i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Genom samarbete och samverkan med framförallt brottsbekämpande myndigheter, tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare, kan resultat och effekt uppnås i att upptäcka, förebygga och förhindra illegala flöden.

Finanspolisen har de senaste åren fått flera byggstenar för att anta utmaningarna med att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. De senaste årens resurstillskott har skapat den grund som behövs för att utveckla arbetet vidare. Flera steg har också tagits för att få den lagstiftning som krävs för att ytterligare förbättra samverkan och informationsutbyte. Exempelvis kan brottsbekämpande myndigheter nu begära ut uppgifter från finanspolisens register rörande vissa grova brott och alltså inte enbart uppgifter om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Finanspolisen deltar aktivt i lagstiftningsarbetet och bidrar med viktig och unik kunskap i utvecklingen av penningtvättsregelverket. Under 2022 har finanspolisen deltagit i utredningen om stärkta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Utredningen har lett fram till en lagförändring som innebär att det sedan 1 januari 2023

finns en ökad möjlighet till informationsutbyte mellan myndigheter och verksamhetsutövare. Finanspolisen har även fått möjlighet att begära in information från fler finansiella institut, vilket ger en bättre förutsättning till kartläggning och spårning av kriminella aktörers finansiella flöden.

Tillvägagångssätten för att tvätta brottsvinster förändras och utvecklas i takt med nya betallösningar och aktörer på marknaden. Finanspolisen har i detta ett viktigt uppdrag att analysera utvecklingen och uppmärksamma nya modus och trender. En stor informationskälla i det arbetet är de rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism som skickas in till finanspolisen. Rapporteringen har ökat stadigt över tid vilket kan vara ett resultat av verksamhetsutövarnas förebyggande arbete baserat på finanspolisens återkoppling om fenomen och trender.

Finanspolisen behöver fortsatt arbeta långsiktigt och uthålligt i att upptäcka, förebygga och förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism så att kunskaper och information som genereras kan komma till användning i arbetet mot organiserad brottslighet.

Johan Olsson
Chef Nationella operativa avdelningen

Finanspolisens uppdrag och verksamhet

Finanspolissektionen, fortsättningsvis benämnd finanspolisen, är en del av underrättelseenheten på Polismyndighetens nationella operativa avdelning (Noa). Finanspolisen har ansvar för underrättelseverksamhet avseende penningtvätt och finansiering av terrorism. Finanspolisen ska vara oberoende i att ta emot, analysera och sprida information inom ansvarsområdet.

Under 2022 arbetade drygt 60 personer på finanspolisen fördelade på fem grupper. Medarbetarna kommer tidigare från olika verksamheter inom Polismyndigheten, andra myndigheter och privat sektor.

Finanspolisens uppdrag

Förutom att vara en del av den nationella underrättelseverksamheten har finanspolisen även i uppdrag att vara Sveriges Financial Intelligence Unit (FIU). Uppdraget innebär att upptäcka, förebygga och förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism. Verksamheten styrs även av ett flertal lagar och förordningar.

Finanspolisens verksamhet inriktas delvis av Polismyndighetens inriktningar och beslut. De används som prioriteringsgrund när olika typer av uppgifter kommer finanspolisen till del. Som underrättelsetjänst ligger det också i grunduppdraget att tidigt upptäcka trender som kan påverka annan polisiär verksamhet eller betydande finansiella samhällsrisker avseende penningtvätt eller finansiering av terrorism.

En del av den information som ligger till grund för finanspolisens arbete kommer från verksamhetsutövare som enligt penningtvättslagen¹ är rapporteringspliktiga, till exempel banker, spelbolag eller

betaltjänstverksamheter. Det är endast anställda vid finanspolisen som har tillgång till det register där denna information behandlas.

Som underrättelsetjänst ligger det också i grunduppdraget att tidigt upptäcka trender som kan påverka annan polisiär verksamhet eller betydande finansiella samhällsrisker avseende penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Finanspolisens verksamhet följs upp och utvärderas av Financial Action Task Force (FATF)² vilket utmynnar i rekommendationer som påverkar inriktningar och prioriteringar i verksamheten.

Så här arbetar finanspolisen

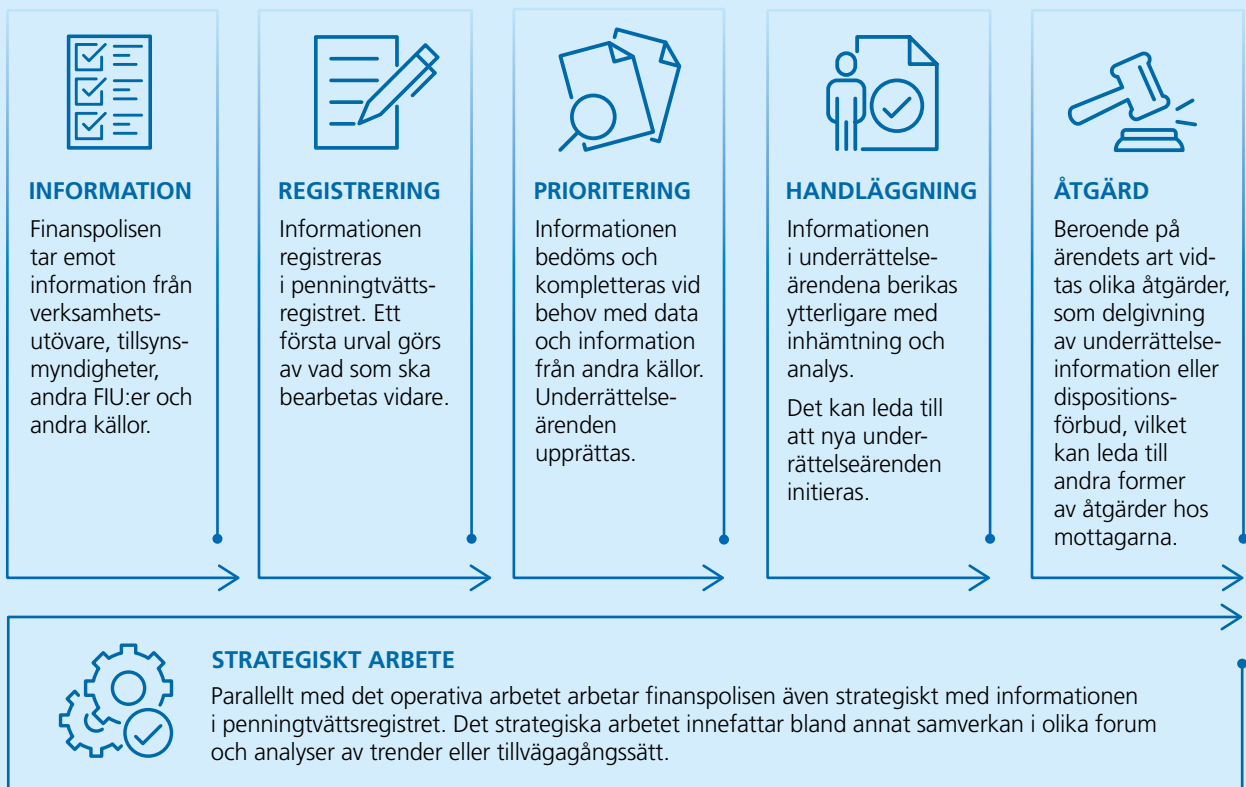
Finanspolisen omhändertar och inhämtar information från flera olika källor, till exempel rapporter om misstänkta transaktioner eller aktiviteter från verksamhetsutövare (här kallade misstanke-rapporter), inhämtning av finansiell information genom finanspolisens frågerätt³, annan underrättelseinformation eller information från utländska FIU:er.

Informationen bearbetas och analyseras i olika faser och kan resultera i varierande typer av åtgärder. Exempel på åtgärder som finanspolisen vidtar kan vara att upprätta ett underrättelseuppslag, en brottsanmälan, fatta beslut om dispositionsförbud eller starta ett strategiskt analysärendet inom ett specifikt område. De strategiska analysärendena

¹ Lag (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, kallad penningtvättslagen (PTL).

² Organisation som arbetar globalt mot penningtvätt och finansiering av terrorism.
³ PTL 4 kap. 6§. Innebörden är förenklat att verksamhetsutövare på begäran från finanspolisen ska svara skyndsamt med de uppgifter som finns tillgängliga om efterfrågat objekt.

Schematisk bild över finanspolisens process

kan exempelvis resultera i strategiska underrättelse-rapporter, vägledningar till branschorganisationer eller informationsblad såsom *Finanspolisen infor-merar*. Dessa ska verka som stöd till verksamhets-utövarna och tillsynsmyndigheterna i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Det är sällan som en enskild misstankerapport är till-räcklig för en åtgärd, utan data och information från flera källor analyseras i ett sammanhang för att stärka misstankar eller slutsatser.

Olika underlag delges andra enheter inom Polis-myndigheten eller andra brottsbekämpande myndigheter att agera vidare på. Informationen kan till exempel berika en befintlig brottsanmälan eller förundersökning, eller resultera i att mot-tagaren upprättar en brottsanmälan. Finanspolisen får inte automatiskt information om de åtgärder som vidtagits av mottagarna.

Rapporteringen till finanspolisen

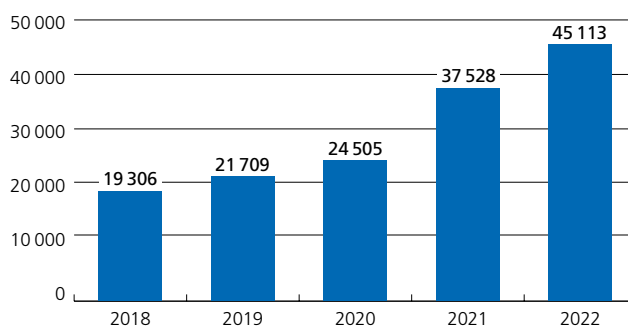
En av finanspolisens största informationskällor är de misstankerapporter som rapporteringspliktiga verksamhetsutövare och myndigheter skickar in. Under ett år tar finanspolisen emot tusentals misstankerapporter om transaktioner eller omständigheter som kan misstänkas utgöra ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism från rapportörer inom vitt skilda branscher. Det är inte bara banker och finansiella institut som omfattas av penningtvättslagens krav på rapportering, utan även exempelvis spelföretag, pantbanker, försäkringsförmedlare, varuhandlare och myndigheter som i sin verksamhet kan upptäcka riskbeteenden och misstänkta transaktionsmönster.

Ökning av misstankerapporter

De senaste åren har rapporteringen till finanspolisen ökat stadigt (se diagram 1). Under 2022 nåddes en ny högstanivå med 45 113 misstankerapporter vilket innebär en ökning med 20 procent jämfört med året innan. Den största andelen misstankerapporter och den största ökningen i absoluta tal stod bankerna för (se tabell 1). Tillsammans med övriga rapportörer inom den finansiella sektorn svarade de för 90 procent av det totala antalet rapporter.

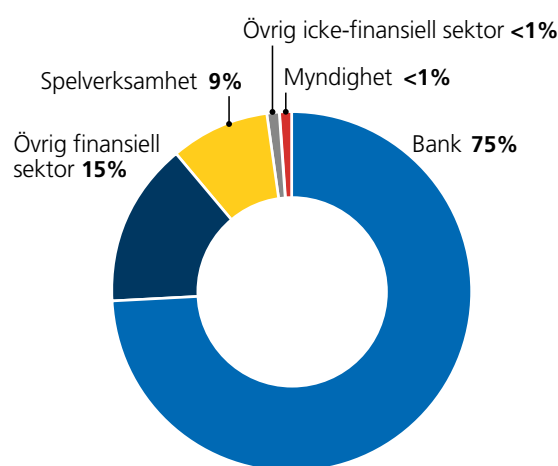
En betydande andel misstankerapporter kom också från spelbranschen. Under 2022 skickade rapporteringspliktiga spelföretag in 9 procent av samtliga misstankerapporter, vilket i antal är mer än en fördubbling från 2021. En del av förklaringen till ökningen kan relateras till riktad återkoppling och utbildningsinsatser för spelbranschen. Den övriga icke-finansiella sektorn tillsammans med myndigheterna stod fortsatt för en dryg procent av den totala rapporteringen (se diagram 2).

Diagram 1. Antal inskickade misstankerapporter

Antalet misstankerapporter har ökat successivt.

Diagram 2. Andel av antal misstankerapporter 2022

Banker och övrig finansiell sektor stod för majoriteten av de misstankerapporter som finanspolisen tog emot under 2022, medan spelföretag, myndigheter och icke-finansiella rapportörer bidrog med en dryg tiondel av det totala antalet misstankerapporter.

Bryter man ner rapporteringen per bransch framgår det att så gott som samtliga branscher har ökat sin rapportering under 2022. De branscher som jämförelsevis skickat in få rapporter står däremot för den största relativa ökningen jämfört med året innan. Dessa branscher är institut för elektroniska pengar, fastighetsmäklare och företag som erbjuder valutaväxling och inlåning.

Den ökande rapporteringen ger finanspolisen större möjligheter att fatta beslut om dispositionsförbud, delge information till andra brottsbekämpande myndigheter och analysera nya brottstrender. Men det ökande antalet inskickade misstankerapporter behöver inte betyda att penningtvätten ökat. De senaste årens uppdaterade lagstiftning, en större medvetenhet om penningtvättsproblematiken i samhället samt omfattande satsningar hos rapporterings-

pliktiga verksamhetsutövare har sannolikt påverkat att fler misstänkta transaktioner och aktiviteter upptäcks och rapporteras.

Antalet unika rapportörer ökade från 278 till 322 under 2022. Samtidigt ökade antalet organisationer som är registrerade i finanspolisens rapporteringsportal goAML med 50 procent. Även här ser finanspolisen en ökning av rapportörer inom mäklarbranschen, bland jurister samt i kategorin bolagsbildare, förvaltare etc. Att fler registrerar sig i rapporteringsportalen, vilket är en förutsättning för att kunna skicka in misstankerapporter, är också en indikation på en ökad medvetenhet hos verksamhetsutövarna. Trots en ökning av både antal misstankerapporter och unika rapportörer, så bedöms många branscher underrapportera.

Det bör noteras att misstankerapporter inte är att betrakta som brottsanmälningar. Graden av misstanke som krävs för att skicka in en misstankerapport är låg. Finanspolisen tar emot information om kunder som betett sig avvikande och transaktioner som rapportören inte förstått avsikten med, vilket alltså inte ska likställas med en konkret misstanke om brott. Informationen bearbetas vidare tillsammans med information från andra källor. Därefter görs en bedömning om informationen kan indikera brottslig verksamhet eller om transaktionen kan ha en fullt legitim förklaring. All information som kommer finanspolisen till del kan visa sig vara en viktig pusselbit i underrättelsearbetet.

All information som kommer finanspolisen till del kan visa sig vara en viktig pusselbit i underrättelsearbetet.

Kvaliteten på misstankerapporterna

Syftet med att införa goAML var bland annat för att få bättre möjlighet till djupare analys. Att det skickas in fler misstankerapporter kan också tolkas som att anpassningen till det nya rapporterings-systemet har varit framgångsrik. För att systemet ska kunna användas optimalt krävs att informationen struktureras enligt fasta format. Detta har varit en utmaning för verksamhetsutövarna, men är en förutsättning för att underrättelsearbetet, analyser och återkoppling på sikt ska kunna bli ännu bättre.

Vad är goAML?

- System utformat för misstankerapportering av penningtvätt och finansiering av terrorism.
- Utvecklat av en organisation vid FN, UNODC.
- Används av över 60 FIU:er världen över.
- Infördes i Sverige under våren 2020.

Under 2022 avvisades drygt 3 000 misstankerapporter som inte levde upp till de grundläggande kraven på tillgänglig information och struktur. Rapportörerna ombads åtgärda bristerna och skicka in misstankerapporten igen. Några av de

vanligaste bristerna handlade om att obligatorisk information saknades, att transaktioner inte var uppställda enligt den förväntade strukturen eller att information som är viktig för att länka ihop rapporter inte var inlagd i ett enhetligt format. Det bör tilläggas att en större del av de verksamhetsutövare som rapporterar ofta och i stor omfattning har genomgått en kvalitetskontroll mot en grundläggande standard avseende deras rapportering. Misstankerapporterna från dessa verksamhetsutövare granskas inte då de skickats in utan godkänns per automatik. Eventuella fel och brister som upptäcks i dessa misstankerapporter återkopplas på annat sätt.

Bland de misstankerapporter som godkändes varierade informationsinnehållet och datakvaliteten från genomarbetade analyser och omfattande transaktionslistor till enstaka transaktioner och knapphändiga misstankebeskrivningar. Under året har finanspolisen genomfört flera satsningar för att förbättra datakvaliteten, och även om det fortfarande finns utrymme för förbättringar har samarbetet med verksamhetsutövarna och de rapporterande myndigheterna resulterat i en positiv trend i datakvaliteten (läs mer i avsnittet Återkoppling till verksamhetsutövare).

Hanteringen av misstankerapporterna

Av de misstankerapporter som godkänts väljs vissa ut direkt för vidare hantering. Om det finns medel på ett rapporterat konto har finanspolisen i vissa fall möjlighet att fatta beslut om dispositionsförbud för att på så sätt förekomma att brottsvinster skickas vidare eller döljs.

Ett urval av de inskickade misstankerapporterna går därefter vidare till handläggning eller används i pågående operativt eller strategiskt arbete. Misstankerapporter med en tydlig inbördes koppling samlas i ärenden för vidare analys och berikas med information från andra källor. Under året hanterades underrättelseärenden av varierande storlek och komplexitet, allt från mindre omfattande ärenden baserade på enstaka misstankerapporter till komplexa kartläggningar av branscher eller fenomen. Ett ärende är ofta en sammanställning av flera olika rapporter som tillsammans ger tillräckligt med information att arbeta vidare med. Det går därför

Dispositionsförbud 2022

Ett dispositionsförbud är ett temporärt förbud att flytta eller på annat sätt disponera egendom som misstänkts vara föremål för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Finanspolisen har möjlighet att fatta ett sådant beslut enligt penningtvättslagen*. En åklagare ska alltid pröva om beslutet ska bestå, vilket betyder att varje dispositionsförbud inte alltid leder till ett penningbeslag och en brottsanmälan.

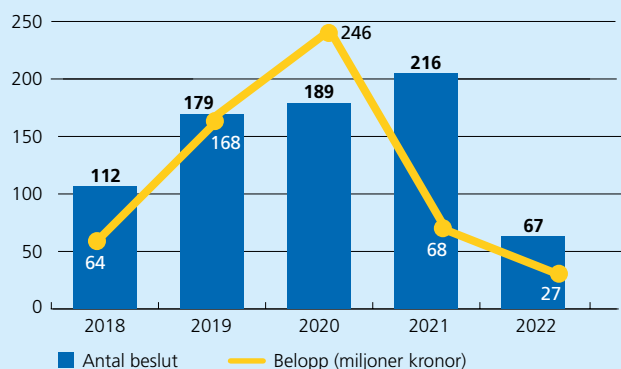
Både finanspolisen och verksamhetsutövare kan upptäcka omständigheter som kan leda till ett beslut om dispositionsförbud. Verksamhetsutövare bör alltid ange en särskild riskindikator i misstankerapporten eller kontakta finanspolisen direkt om de bedömer att det finns förutsättningar för ett beslut. Dispositionsförbuden gäller oftast medel på ett konto men under 2022 fattade finanspolisen även beslut som avsåg egendom i form av kontanter.

Under 2022 beslutade finanspolisen om 67 dispositionsförbud till ett totalt värde av drygt 27 miljoner kronor, vilket är en tydlig minskning från tidigare år, mycket till följd av att BEC-rapporteringen förändrades (se avsnittet Misstankerapportering av BEC-bedrägerier). Det totala värdet av dispositionsförbuden varierar annars naturligt över tid.

* 4 kap.11 § lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Samtidigt som antalet beslut om dispositionsförbud har minskat har antalet delgivningar där finanspolisen förmedlat information till en pågående förundersökning om att det kan finnas förutsättningar för penningbeslag ökat. Sådan delgivning gjordes till mer än 120 förundersökningar under 2022 vilket är en ökning med cirka 80 procent från året innan. Den totala summan av tillgångarna i de delgivningarna var cirka 27,5 miljoner kronor. Denna typ av delgivning kan alltså resultera i samma effekt som ett dispositionsförbud, nämligen att kriminellas brottsliga tillgångar görs indisponibla.

Finanspolisens dispositionsförbud

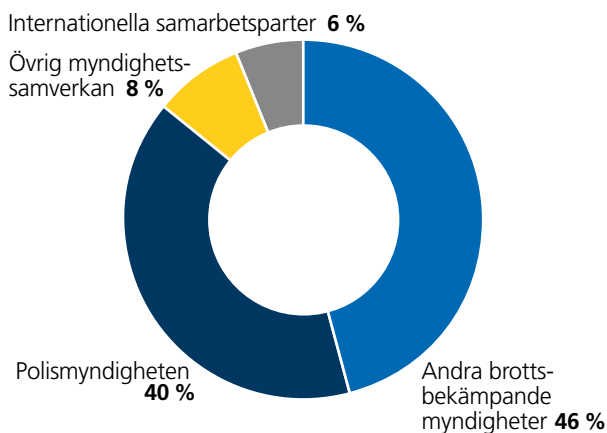
sällan att säga vad som hänt med en specifik misstankerapport. Det kan också vara så att informationen i en misstankerapport hanteras i flera parallella ärenden, och dessutom ingår på aggregerad nivå i en underrättelserapport om aktuella trender och modus.

I många fall delges informationen vidare i bearbetad form till andra delar av Polismyndigheten, andra brottsbekämpande myndigheter, internationella samarbetsparter eller inom ramen för annan myndighetssamverkan. Under 2022 var majoriteten av finanspolisens mottagare av delgivningar andra brottsbekämpande myndigheter, inklusive andra verksamheter inom Polismyndigheten (se diagram 3).

Arbetet i underrättelseärenden kan också utmynna i att finanspolisen upprättar en brottsanmälan, om det finns konkreta uppgifter om att brott kan ha

begåtts. I och med att finanspolisen är en underrättelsetjänst betyder det att upprättandet av brottsanmälningar inte är det primära uppdraget utan snarare delgivning av underrättelseinformation för beslut om vidare åtgärd. Under 2022 upprättades 242 brottsanmälningar, vilket är en tydlig minskning jämfört med de 609 brottsanmälningar som gjordes föregående år. Minskningen beror till stor del på att bankerna har blivit bättre på att upptäcka och stoppa så kallade BEC-bedrägerier⁴, vilka ofta låg till grund för brottsanmälan (läs mer i avsnittet Misstankerapportering av BEC-bedrägerier).

⁴ BEC (Business Email Compromise). Företaget får e-post om att göra en utbetalning, som är felaktig, till ett konto som kontrolleras av en bedrägare.

Diagram 3. Mottagare av delgivningar

Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter tog emot majoriteten av finanspolisens delgivningar.

En stor del av finanspolisens arbete utgår dock från ett proaktivt arbete. Det kan bestå i ett riktat arbete mot en identifierad risk eller sårbarhet, ett fenomen, ett kriminellt nätverk eller ett geografiskt område. I detta arbete kan en inkommen misstankesrapport ses i ett helt annat sammanhang än det som ursprungligen låg till grund för misstanken.

Misstankerapportering av BEC-bedrägerier
Misstanken om att pengar härrör från bedrägerier är en vanlig anledning till att rapportera till finanspolisens. En betydande del av rapporteringen har tidigare år gällt misstankar om att ursprunget för pengarna kommer från BEC-bedrägerier, som är en form av social manipulation. Det finns indikationer på att denna typ av bedrägeri i många fall kan knytas till internationella brottsnätverk. Denna typ av bedrägeri har även varit en vanligt förekommande grund till beslut om dispositionsförbud, då banken som hade den mottagande kunden rapporterade bedrägeriet medan pengarna fanns kvar på kontot.

Finanspolisens har under året kunnat se en väsentlig minskning av antalet misstankerapporter relaterade till BEC-bedrägerier jämfört med 2021. Antalet dispositionsförbud knutna till BEC-bedrägerier har minskat i samma takt.

De främsta anledningarna till minskningen av misstankerapporterade BEC-bedrägerier är förbättrade riskmodeller och monitorering hos flera banker, signaler i realtid samt transaktionsspärrar

vid diskrepanser. Detta ledde till att transaktionerna av brottsutbytena stoppades innan de kom in på bedragarens konto, som i de flesta fall utgörs av ett målvaktskonto. Samtliga banker bör verka för en fortsatt utveckling av en effektiv monitorering för att täppa igen de sårbarheter som återstår.

Misstankerapporter kopplade till andra typer av bedrägerier med social manipulation har däremot ökat under 2022, framför allt vishingbedrägerier⁵. Vishingbedrägerier genererar generellt sett mindre summor än BEC-bedrägerier men de totala brottsvinsterna uppgår ändå till betydande belopp. Vishingbedrägerierna bedöms vara en viktig inkomstkälla för organiserad brottslighet i Sverige.

Mot slutet av året har finanspolisens även kunnat se en ökning av misstankerapporter som avser romans- och investeringsbedrägerier⁶. Liksom i BEC-bedrägerierna är det vanligt att brottsvinsterna skiktas genom gränsöverskridande transaktioner.

Minskningen av misstankerapporter kopplade till BEC-bedrägerier kan inte med säkerhet sägas korrelera med ökningen av rapporteringen om andra bedrägerityper. Det finns dock indikationer på att de nätverk som tidigare kopplats ihop med BEC-bedrägerier även till viss del kan ligga bakom andra typer av bedrägerier. Det finns därmed skäl att tro att en förflyttning har börjat ske från BEC-bedrägerier till andra typer av bedrägerier. Verksamhetsutövare bör därför fortsatt utveckla sitt förebyggande arbete vad gäller säkerhetsåtgärder kopplat även till andra former av bedrägerier.

⁵ Vishing är när en bedragare via telefon försöker manipulera ett tilltänkt brottsoffer att lämna ifrån sig uppgifter som möjliggör åtkomst till offrets bankkonto.

⁶ Romansbedrägeri går ut på att bygga en falsk personlig relation för att förmå brottsoffret att låna ut eller skänka pengar. Investeringsbedrägerier går ut på att vilseleda någon att föra över pengar i tron att det avser en placering i finansiella instrument, företag eller liknande.

Tabell 1. Antalet inskickade misstankerapporter per bransch 2018–2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå	..	6	1	1	1
Anmälningsskyldig finansiell verksamhet	166	493	163	383	454
Bank- och finansieringsrörelse inklusive kreditmarknadsbolag	14 421	16 831	18 342	27 801	33 665
Betaltjänstverksamhet *1	3 764	3 045	4 032	6 743	5
Betaltjänstverksamhet – betalningsinstitut					4 943
Bokföring eller revisionstjänst (inte godkänd revisor eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag)	16	19	6	9	33
Bolagsbildare, förvaltare etc.	..	..	0	0	1
Bostadskreditverksamhet	..	..	12	8	30
Fastighetsmäklare *2	..	23	5	6	41
Fondverksamhet *3	..	..	2	2	5
Fondverksamhet – alternativa investeringsfonder					1
Försäkringsförmedling	..	..	0	1	0
Gräsrötsfinansieringstjänst *4				0	0
Institut för elektroniska pengar (inklusive ombuds rapportering)	50	39	13	4	41
Jurist, annan oberoende	..	..	0	3	5
Konsthandel *5			0	0	0
Konsumentkreditverksamhet	149	185	87	138	224
Livförsäkringsrörelse	32	42	17	33	27
Pantbanker	6	6	12	17	21
Revision (godkänd eller auktoriserad revisor eller registrerat revisionsbolag)	7	20	8	20	28
Skatterådgivare	..	..	4	0	2
Speltjänstverksamhet	474	481	907	1 444	3 897
Valutaväxling och inlåning *6			270	325	1 275
Värdepappersverksamhet	10	19	6	4	4
Yrkesmässig handel med varor	37	83	122	116	118
Tillsynsmyndighet	23	19	8	7	2
Annan myndighet *7	133	239	488	463	290
TOTALT	19 306	21 709	24 505	37 528	45 113

.. Betyder att branschen rapporterat fem eller färre rapporter under året. Fr.o.m. 2020 redovisas faktiskt antal.

*1 I kategorin Betaltjänstverksamhet ingick 2015–2021 både betalningsinstitut och registrerade betaltjänstleverantörer, inkl. valutaväxling. Från och med 2020 har Valutaväxling och inlåning brutits ut och redovisas särskilt. Fr.o.m. 2022 har även underkategorierna brutits ut och redovisas var för sig.

*2 I kategorin Fastighetsmäklare ingår fastighetsmäklarföretag då de blev rapporteringspliktiga under 2021.

*3 I kategorin Fondverksamhet ingick 2015–2021 all fondverksamhet, inklusive alternativa investeringsfonder. Fr.o.m. 2022 har underkategorierna brutits ut och redovisas var för sig.

*4 Gräsrötsfinansieringstjänster infördes i penningtvättslagen 2021-11-10.

*5 Konsthandel infördes i penningtvättslagen 2020.

*6 Kategorin Valutaväxling och inlåning ingick tidigare i kategorin Betaltjänstverksamhet. Fr.o.m. 2020 har Valutaväxling och inlåning brutits ut och redovisas särskilt.

*7 I kategorin Annan myndighet fr.o.m. 2022 har rapporttypen kontantdeklarationer från Tullverket exkluderats från listan, vilket innebär en minskning i antalet rapporter.

Penningtvätt 2022

Finanspolisens operativa och strategiska arbete bedrivs mot aktörer av olika slag med regional, nationell eller internationell anknytning. Arbetet sker genom bred samverkan som består av utbyte av information, erfarenheter och kunskap. Det är en arbetsprocess som är under ständig utveckling. I finanspolisens arbete med att bekämpa organiserad

brottslighet sker samverkan såväl med tillsyns- och brottsbekämpande myndigheter som med privata företag.

Sammantaget har 2022 varit ett år då finanspolisen fortsatte att arbeta med att ytterligare förfina och utveckla arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Vad är penningtvätt?

Penningtvätt kan förenklat beskrivas som åtgärder för att dölja att pengar kommer från brott eller brottslig verksamhet. Åtgärderna kan variera, t.ex. genom att förvara eller transportera kontanter för annans räkning eller genom att låta någon annan använda ens konto för att föra över pengar från brott.

Möjligheten att tjäna pengar är den huvudsakliga drivkraften bakom organiserad brottslighet. För att kriminella ska kunna använda brottsvinster i den lagliga ekonomin behöver pengarna tvättas. Penningtvätten sker vanligen genom en serie transaktioner, där brottsutbytet skiftar ägare och form, och kanske delas upp i mindre delar. Tillvägagångssätten varierar men involverar ofta stegen som beskrivs schematiskt nedan.

Det är värt att notera att det inte är alla brottsvinster som tvättas. En del konsumeras utan att någon egentlig penningtvätt har skett, och en del återinvesteras i fortsatt kriminell verksamhet.

Så kallad omvänd penningtvätt förekommer också, vilket syftar till att omvandla vita pengar till svarta, till exempel för att undkomma beskattning.

Vid penningtvättsåtgärder inom en näringsverksamhet kan man dömas för näringspenningtvätt. Det ska då handla om ett klandervärt risktagande, t.ex. att näringsidkaren har tagit emot en större summa kontanter utan att undersöka ursprunget.

Operativt arbete

Under 2022 har finanspolisen haft ett särskilt fokus på så kallade professionella penningtvättsaktörer. Det är aktörer som har förmågan att verka inom eller utanför det finansiella systemet och som genom sin profession möjliggör penningtvätt åt andra mot betalning. Det kan också vara en aktör som annars genom sina kunskaper, erfarenheter och kontaktnätverk möjliggör för organiserad brottslighet att tvätta brottsvinster.

Under 2022 har finanspolisen haft ett särskilt fokus på så kallade professionella penningtvättsaktörer.

De professionella penningtvättsaktörerna behöver inte vara knutna till specifika kriminella nätverk utan de tvättar brottsvinster åt dem som efterfrågar deras tjänster och kunskaper. De har inte sällan ett omfattande internationellt kontaktnätverk och kan administrera och organisera olika slags penningtvättsupplägg bestående av t.ex. transaktioner, kontanter och kryptovalutor. Dessa aktörers förmåga är en förutsättning för att brottsvinster från storskalig vinstdrivande brottslighet ska kunna tvättas eller finansiera ny brottslighet.

Exempel på operativa ärenden 2022

För att visa på den variation av ärenden som handläggs löpande av finanspolisen följer ett urval av ärenden som var aktuella under 2022. Det bör noteras att det handlar om underrättelseärenden och behöver därför inte betyda att en förundersökning eller annan åtgärd har vidtagits.

- En aktör misstänks ha möjliggjort penningtvätt åt organiserad brottslighet i flera särskilt utsatta

områden (läs mer om utsatta områden i avsnittet Penningtvätt i utsatta områden) genom att skikta brottsvinster via olika konton tillhörande aktörens omfattande företagsverksamhet. Aktören använde konto- och ledamotsmålsvakter i företagen. Ett flertal förundersökningar har inletts mot möjliggöraren.

- Ett valutaväxlingskontor har genom omfattande kontanthantering tagit emot och växlat stora mängder kontanter som härrört från brottslig verksamhet. Kontanterna transporterades över landsgränsen och skiktades genom växling och återinvesteringar i ny brottslighet i andra länder. Flera förundersökningar gällande grovt näringspenningtvättsbrott och grovt bokföringsbrott har inletts.
- Ett släktbaserat nätverk i ett särskilt utsatt område misstänktes begå bedrägerier, utpressning och penningtvätt. Det förekom en stor omsättning på flera av familjemedlemmarnas konton och det genomfördes insättningar i miljonbelopp från utlandet. Transaktionerna förmodas ha möjliggjorts genom en misstänkt insider hos en verksamhetsutövare.
- En kreditgivare misstänks ha låtit sig utnyttjas i samband med kreditgivning vid ett bilköp. Kreditgivaren möjliggjorde därmed penningtvätt. Underrättelseinformation har visat på att kriminella nätverk har en efterfrågan på att ta lån för bil- och lägenhetsköp och att återbetalningen sker med brottspengar.
- En fastighetsförmedling misstänks för medverkan till näringspenningtvätt. Fastighetsförmedlingen har använt sina klientmedelskonton för transaktioner från kriminella individer för betalning av fastigheter.

- Ett nätverk erbjöd växling från kontanter till kryptovaluta. Nätverket är en del av ett omfattande hawalanätverk (läs mer om hawala i avsnittet Finansiering av terrorism) som transporterar stora summor kontanter utomlands.
- Flertalet etablerade kriminella nätverk misstänks ha överfört brottspengar via kontomålvakter och företag till svenska kontohavare utomlands. Pengarna togs ut i kontanter från utländska konton.
- En hawalaaktör tog emot stora transaktions- och kontantflöden som därefter fördes ut ur Sverige genom olika transporter till flera andra länder. Pengarna misstänks härröra antingen från brottslig verksamhet eller att de ska användas till finansiering av terrorism.
- Kriminella aktörer involverade i narkotika-hantering misstänks ha tvättat brottsvinster i flera led med hjälp av flera nära anhöriga. Ärendet initierades genom information från de dekrypte-

rade chattarna Encrochat, Sky ECC och Anom. Informationen i chattarna kunde matchas mot faktiska kontohändelser.

- En bilhandlare misstänktes agera som möjliggörare för kriminella nätverk genom att importera bilar där det gömdes narkotika och/eller kontanter. Även detta ärende initierades genom information från de dekrypterade chattarna.

Penningtvätt via kryptovalutor

Marknaden med kryptovalutor utvecklas ständigt. Allt fler använder nya och förfinade metoder för att hantera sina tillgångar och genomföra transaktioner. Den globala räckvidden, att internationella transaktioner genomförs snabbt och möjligheten att agera dolt gör att den här marknaden är särskilt attraktiv för den kriminella ekonomin. Kryptovalutor möjliggör metoder för att dölja, hantera och tvätta brottsvinster.

De kriminellas sätt att tvätta brottsvinster förväntas förändras i takt med utvecklingen av nya sätt att omsätta pengar. Underrättelser visar på att kryptovalutor används av organiserad brottslighet i kombination med mer traditionella sätt att skicka pengar som genom bankkonton, kontanter och betaltjänster. Det behövs därför en bättre helhetsbild av penningflödena och de olika metoder som används för att på ett effektivare sätt motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. I november 2022 publicerade finanspolisen en rapport om penningtvätt och finansiering av terrorism med kryptovalutor i syfte att ge en kunskaphöjande och uppdaterad lägesbild.⁷

En kriminell som vill växla traditionell valuta (så kallad fiat-valuta) mot kryptovaluta behöver använda sig av antingen legala växlare eller privatpersoner som agerar som illegala kryptoväxlare för att kunna tillgodogöra sig sina brottsvinster. Information i de dekrypterade chattarna visar att utöver behovet av en kryptoväxlare så finns det bland kriminella grupperingar en efterfrågan på stöd och administration i hanteringen av kryptovalutor i penningtvättsupplägg.

Kryptovalutor möjliggör metoder för att dölja, hantera och tvätta brottsvinster.

Under hela 2022 fortsatte finanspolisen att öka sin egen förmåga kring kryptovalutor bland annat genom kompetenshöjande insatser. Finanspolisen arbetade även med att sprida kunskap om kryptovalutor och om de kriminellas sätt att använda dem för penningtvätt. Kunskap spreds genom föreläsningar, delgivningar av operativa produkter, brottsanmälningar och aktivt deltagande i samverkansprojekt.

Kontanter – fortfarande omfattande kriminell användning

Även om användning av digitala transaktionskanaler och handel med kryptovaluta i brottsliga syften bedöms förekomma allt mer frekvent, så

kan det utifrån finanspolisens samlade information konstateras att kontanter fortfarande har ett stort utrymme inom den kriminella ekonomin.

Under 2022 har en av finanspolisens inriktningar utgjorts av att kartlägga kriminella individer och verksamheter med hög omsättning av kontanter, samt driva underrättelseärenden där misstänkta brottsmodus innefattar upplägg med kontanter.

Utförsel av kontanter är en avgörande förutsättning för kriminella att kunna betala för och återinvestera i ny brottslighet, inte sällan narkotikahandel.

Organiserad brottslighet verkar i allt högre grad internationellt, och finanspolisens analyser har visat att utförseln av kontanter från Sverige är omfattande. Utförsel av kontanter är en avgörande förutsättning för kriminella att kunna betala för och återinvestera i ny brottslighet, inte sällan narkotikahandel. Fysisk transport av kontanter över landsgränser är ett vanligt led i internationella penningtvättsupplägg. Syftet med transporterna är att på olika vis tvätta brottsvinsterna och få in dem i den legala ekonomin, särskilt i länder där möjligheterna att placera kontanter i de finansiella systemen är större än i Sverige. Här utgör framför allt länder med strategiska brister inom motverkandet av penningtvätt och terrorfinansiering, eller med en utbredd korruption, en särskilt hög risk.

Under 2022 har ett brottmål av intresse gällande grov näringspenningtvätt avgjorts i hovrätten. Brottsligheten omfattade transport av stora mängder kontanter via flyg och resulterade i fällande domar där hovrätten fastslog att de dömda personerna genomfört åtta transporter av kontanter till ett sammanlagt ungefärligt värde av motsvarande 170 miljoner kronor. Rätten ansåg att beloppets storlek och omständigheterna gjorde det uppenbart att pengarna transporterats i penningtvättsyfte. Dessutom ansågs sannolikheten vara stor att pengarna härrörde från omfattande organiserad brottslig verksamhet.

⁷ Penningtvätt och finansiering av terrorism med kryptovalutor. Rapporten är publicerad på Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/finanspolisen/>

Penningtvätt i utsatta områden

Sedan 2014 har Polismyndigheten bedrivit ett arbete om så kallade utsatta områden. Ett utsatt område kan kortfattat beskrivas som ett geografiskt avgränsat område som karaktäriseras av en låg socioekonomisk status där de kriminella har en inverkan på lokalsamhället. Områdena kännetecknas av öppen droghandel, offentliga våldshandlingar och en utbredd tystnadskultur. Utvecklingen har medfört svårigheter för myndighetsföreträdare att verka i områdena.

Mot den bakgrunden genomförde finanspolisen en analys av utsatta områden under 2022 med fokus på finansiella faktorer och penningtvätt.⁸ Analysen byggde på en genomgång av misstankerapporter i penningtväftsregistret och annan underrättelseinformation. För att komplettera bilden tog finanspolisen även hjälp av bankerna inom SAMLIT⁹. Bankerna bidrog med analyser av aggregerade

transaktionsdata på nationell nivå som gjorde det möjligt att jämföra förutsättningarna i utsatta områden med riket i övrigt.

Analysen visade att det finns en tydlig överrepresentation av boende i utsatta områden bland personer som rapporterats för penningtvätt. Misstankerapporteringen till finanspolisen speglar koncentrationen av kriminaliteten i områdena, vilket rimmar väl med polisens klassificering av utsatta och särskilt utsatta områden.

Misstankerapporteringen till finanspolisen speglar koncentrationen av kriminaliteten i områdena, vilket rimmar väl med polisens klassificering av utsatta och särskilt utsatta områden.

Misstankerapporterna tyder på att penningtvätt i utsatta områden ofta sker med förhållandevis enkla tillvägagångssätt, till exempel genom kontanter. Jämfört med icke utsatta områden är det vanligare att misstankarna rör kontanter medan kryptovaluta förekommer mer sällan. Pengarna som tvättas

⁸ Utsatta områden och penningtvätt. En analys av finansiella förutsättningar, penningtvätt och parallella ekonomiska strukturer. Rapporten är publicerad på Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/finanspolisen/>

⁹ SAMLIT står för Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce och är en samverkan mellan Polismyndigheten och de fem största bankerna i Sverige. För mer information om SAMLIT, se avsnittet Strategisk och operativ samverkan.

bedöms huvudsakligen komma från organiserad brottslighet. Det är vanligt att personer i utsatta områden agerar kontomålvakter som slussar pengar vidare medan de slutliga mottagarna, flera transaktionsled senare, typiskt sett finns utanför områdena.

Mörkertalet i rapporteringen av företag utgör en allvarlig sårbarhet i samhällets försvar mot penningtvätt.

Utsatta områden är mer kontantintensiva än andra områden. Finanspolisen tolkar den högre kontantanvändningen som ett tecken på en kriminell ekonomi snarare än att den enbart skulle förklaras av vardagsekonomin i områdena. Dels tycks kontantflödena drivas av en mindre och yngre grupp, dels handlar misstankar om penningtvätt i utsatta områden oftare om kontanter.

Finanspolisen bedömer samtidigt att mörkertalet i rapporteringen är stort när det gäller företag som används för att tvätta pengar, bland annat genom att placera kontanta brottsvinster i det finansiella systemet. Det kan vara varuhandlare, växlings-

kontor eller betaltjänstombud som antingen inte efterlever penningtvättsregelverket eller som bedriver en dold, helt illegal verksamhet.

Genomgången av misstankerapporterna visade att den typen av möjliggörare visserligen förekommer i rapporteringen till finanspolisen men att misstankarna nästan uteslutande gäller individer som nyttjar företagets tjänster och inte företagen i sig. Företagen kan vara motpart i en mängd misstänkta transaktioner med ett stort antal rapporterade personer, utan att riskerna med själva företaget har uppmärksammats av de verksamhetsutövare där företaget är kund. Mörkertalet i rapporteringen av företag utgör en allvarlig sårbarhet i samhällets försvar mot penningtvätt.

Finansiering av terrorism

Finansiering av terrorism innebär att ekonomiskt stödja terrorism genom att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller annan egendom som ska finansiera terrorism. Finanspolisen har under året drivit flera underrättelseärenden inom området. Ärendena har främst avsett finansiering av organisationer eller aktörer som har överfört mindre summor under en längre tidsperiod.

Den här typen av ärenden visar att terroristorganisationer även har behov av ekonomiska medel för annat än att genomföra kostsamma terrorattentat. Terroristverksamhet som rekrytering, propaganda och utbildning är sådant som bedrivs löpande och som kan finansieras med mindre summor över tid.

Finanspolisens erfarenheter från underrättelsearbetet mot finansiering av terrorism visar att Sverige fortsatt främst är ett avsändarland.

Finanspolisens erfarenheter från underrättelsearbetet mot finansiering av terrorism visar att Sverige fortsatt främst är ett avsändarland. Det innebär att pengar samlas in i Sverige för att sedan överföras till andra länder på olika sätt. Syftet med överföringarna är att finansiera terroristverksamhet på plats i det mottagande landet.

Den 1 juli 2022 fick Sverige en ny terroristbrottslag.¹⁰ De tidigare tre olika lagar som reglerade brott kopplade till terrorism samlades i en och samma lag. I samband med den nya lagen höjdes maxstraffet för finansiering av terrorism, brott av normalgraden, från två år till tre års fängelse.

Informella betalningssystem – hawala

Den sektor som har en hög risk att nyttjas för finansiering av terrorism är betaltjänstsektorn som innefattar olika typer av betaltjänstföretag samt ombud för sådana verksamheter. Inom denna sektor finns även verksamheter som delvis använder informella betalningssystem för sina transaktioner.

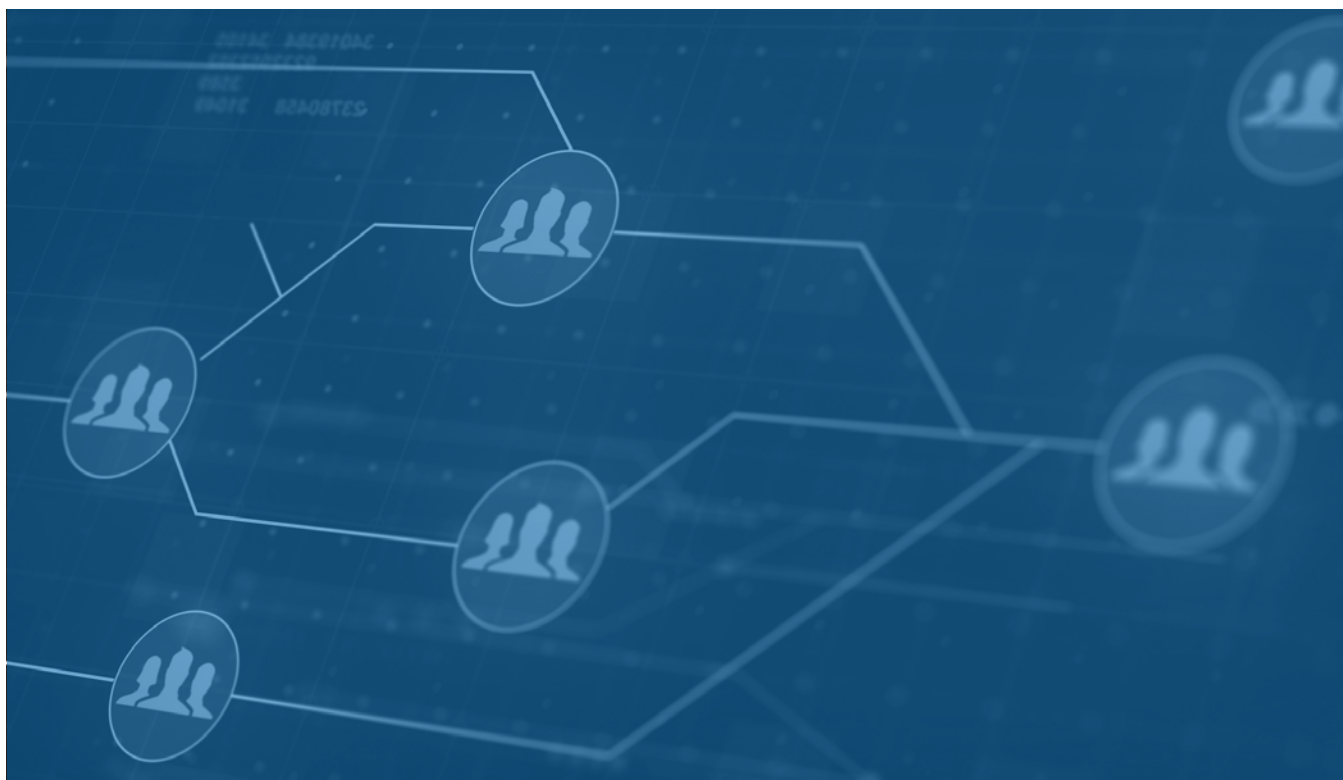
Underrättelser ger stöd för att informella betalningssystem såsom hawala förekommer under illegala former i Sverige och att de används inom både storskalig penningtvätt och finansiering av terrorism.

Informella betalningssystem, eller hawala som det ofta benämns, är i regel uppbyggda kring internationella betalningsnätverk med förgreningar i framför allt Mellanöstern, Afrika och Asien. Dessa nätverk nyttjas även i Europa, i både legitima och illegala syften. Betalningssystemen är generellt uppbyggda kring en infrastruktur där transport av kontanter sker, ofta med hjälp av kurirer, för att utjämna tillgångar mellan förmedlare. Det är även vanligt att reguljära kontotransaktioner, digitala betallösningar eller kryptovalutor används i delar av kedjan.

I Sverige finns inga principiella hinder för att legitima hawalaaktörer ska kunna beviljas tillstånd för penningförmedling. Dock förutsätter tillståndet att verksamheten uppfyller kraven för sådana typer av betaltjänster, samt att verksamheten följer lagstiftningen mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Underrättelser ger stöd för att informella betalningssystem såsom hawala förekommer under illegala former i Sverige och att de används inom både storskalig penningtvätt och finansiering av

¹⁰ Terroristbrottslag (2022:666).

terrorism. Transaktioner sker bland annat till mottagare i länder där FATF bedömt att det finns strategiska brister i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism.¹¹

Finanspolisen har under 2022 analyserat ett antal företag som erbjuder betalningstjänster genom överföring av pengar till länder på bland annat Afrikas horn. Företagen är registrerade hos Finansinspektionen. Betaltjänstföretagen bedömdes använda sig av informella betalningstjänster i delar av transaktionskedjan. Pengar har betalats in av kunder genom Swish, Bankgirot och med kontanter. Pengarna har sedan skickats vidare till mottagare i länder på Afrikas horn via företag i Dubai. Finanspolisen bedömde att det fanns brister i hur betaltjänstföretagen följde penningtvättslagen. Det visade sig också finnas indikationer på kopplingar till våldsbejakande extremism och annan kriminalitet hos både företagen själva och de kunder som använde betaltjänsterna.¹²

Andra underrättelser visade att verksamheter utan registrering eller tillstånd hos finansinspektionen också erbjöd transaktioner genom informella betalningssystem. Antalet sådana aktörer uppskattas vara mycket stort. Ibland används utåt sett legitima affärsverksamheter som fasader för kriminell verksamhet. Information visar att sådana aktiviteter bedrivs storskaligt hos exempelvis växlingskontor, i syfte att nyttja deras infrastruktur för hantering och transport av stora summor. Vissa växlingskontor verkar som finansiella hubbar i den kriminella ekonomin och används av kriminella aktörer för att tvätta och flytta brottsvinster, både inom och utanför Sverige.

Finanspolisen har tillsammans med andra myndigheter under året bidragit i ett pågående arbete med en djupare analys av förekomsten av hawala i Sverige. Arbetet syftar till att beskriva de fenomen och risker som hawala medför ur ett brottsperspektiv.

¹¹ För mer information, se <https://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-october-2022.html>

¹² *Finanspolisen informerar: Betalningar till Dubai och Afrikas horn*. Rapporten är publicerad på Polismyndighetens webbplats: <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/finanspolisen/>

Återkoppling till verksamhetsutövare

Återkoppling är en viktig del i finanspolisens arbete för att öka kvaliteten i misstanke- och rapporterna och i de rapporter som är ett svar på begäran om information för att kunna genomföra bättre operativa åtgärder och strategiska analyser. I den mån det är möjligt ska finanspolisen ge återkoppling om effektiviteten och uppföljningen på misstanke- och rapporter till de verksamhetsutövare som omfattas av penningtvättslagstiftningen. I likhet med föregående år har finanspolisen lagt ett stort fokus på återkoppling till verksamhetsutövarna.

Ny grupp vid finanspolisen

Med anledning av finanspolisens lagstadgade uppdrag samt den betydelse som återkoppling innebär för ökad kvalitet och fortsatt hantering av misstanke- och rapporter, bildades en ny grupp hos finanspolisen under 2022. Gruppen ansvarar för informationshantering, för att utveckla goAML och tillhandahålla en viss del av finanspolisens återkoppling. Syftet är att underlätta rapportering och hjälpa verksamhetsutövare att förbättra kvaliteten i sina misstanke- och rapporter.

goAML bygger på strukturerade data vilket betyder att information som tillförs behöver vara korrekt angiven för att skapa förutsättning för vidare analys. Felaktig information i misstanke-rapporterna medför stora konsekvenser och är ett tidskrävande arbete för finanspolisen att hantera. Under året har den nya gruppen arbetat med att förbättra datakvaliteten i misstanke-rapporterna på olika sätt. Om det förekommer brister i data-kvaliteten finns det risk att viktiga uppgifter inte kan hanteras eller länkas samman med informa-tion från andra misstanke-rapporter. Det ligger därför ett stort ansvar på verksamhetsutövarna att säkerställa god kvalitet på den information som rapporteras till finanspolisen. I värsta fall kan informationen annars bli oanvändbar.

Gruppen ansvarar för informations-hantering, för att utveckla goAML och tillhandahålla en viss del av finanspolisens återkoppling.

Återkoppling på olika sätt

Finanspolisen ger riktad återkoppling till enskilda verksamhetsutövare där brister uppmärksammas i misstanke-rapporternas format eller struktur. I dessa fall kan verksamhetsutövare få ett skriftligt omdöme och bli ombedda att åtgärda bristerna i sin rapportering. Under 2022 har flera av de största rapportörerna erhållit sådan återkoppling och där-efter arbetat med att förbättra sin rapportering.

En annan form av återkoppling som finanspolisen ger är av operativ karaktär. Det kan innebära att finanspolisen använt frågerätten i penningtvätts-lagen gentemot en verksamhetsutövare eller meddelat

dispositionsförbud i ett visst underrättelseärende. Detta är åtgärder som kan signalera att ett visst beteende eller penningtvättsupplägg är av intresse för finanspolisen. Det kan ge en indikation till verk-samhetsutövaren om att det finns en misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism relaterat till en fysisk eller juridisk person.

Finanspolisen ger även återkoppling på strategisk nivå. Denna återkoppling baseras ofta på mängd-dataanalys och avser information om trender och modus inom penningtvätt och finansiering av terrorism. Exempel på sådan återkoppling under 2022 var *Finanspolisen informerar: Lån och falska skuldebrev* och rapporten *Utsatta områden och penningtvätt*, som finns publicerade tillsammans med andra rapporter på finanspolisens sida på finanspolisen.se. Under året har den återkoppling som ges till Finansinspektionen utvecklats. Vissa aggregerade uppgifter har lämnats till Finansinspektionen i syfte att verka som underlag i deras tillsynsarbete.

Ett annat sätt att återkoppla är att hålla före-läsningar för olika forum samt delta på exempelvis branschdagar och konferenser. Under året har finanspolisen deltagit i bland annat Penningtvätts-dagarna samt hållit föredrag för samverkande myndigheter respektive branschorganisationer.

Strategisk och operativ samverkan

Finanspolisen samverkar med flera olika aktörer och inom olika forum både nationellt och internationellt. Samverkan bedrivs med ett operativt eller strategisk fokus. Till exempel kan samverkan ske inom ramen för ett underrättelseärende till vilket finanspolisen bidrar med information. Samverkan kan också ske om risker och sårbarheter inom penningtvättsområdet och syftar till att förebygga brottslighet. Finanspolisen deltar även i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Under 2022 har samverkansarbetet varit mer intensivt inom vissa områden vilka beskrivs mer ingående under respektive avsnitt.

Syftet med samverkan är att ytterligare förstärka arbetet med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce – SAMLIT

Sedan ett par år tillbaka har Polismyndigheten samverkat med de fem största bankerna i Sverige i Swedish Anti-Money Laundering Intelligence Taskforce (SAMLIT). Syftet med samverkan är att ytterligare förstärka arbetet med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism.

I SAMLIT finns en grupp med operativt fokus, Operative Intelligence Group (OIG), en grupp med strategisk inriktning, Strategic Intelligence Group (SIG), och en grupp som arbetar med juridiska frågor, Legal Working Group (LWG). Finanspolisen har deltagit i samtliga grupper.

I den operativa samverkansgruppen OIG samverkar Polismyndigheten och bankerna kring operativa ärenden med utgångspunkt i konkreta frågeställningar om misstänkta kriminella aktörer och företag. Under året arbetade gruppen med nio underrättelseärenden, som exempelvis innefattade penningtvätt via fastighetsköp, bedrägerier och våldsbejakande extremism. Ärendena har lett till att flera förundersökningar har inletts och underlag har delgetts andra myndigheter för vidare åtgärd.

Ett av de pilotprojekt inom den strategiska samverkan SIG som inleddes under 2021 fortsatte under 2022. Ett av delprojekten i den gruppen var ett forum för kunskapsutbyte där bankerna och Polismyndigheten kunde dela erfarenheter om tillvägagångssätt, fenomen och risker. Forumet fungerade även som en plattform för gemensam metodutveckling, till exempel att identifiera indikatorer som kan användas för att upptäcka misstänkta transaktioner.

Ett av delprojekten i den gruppen var ett forum för kunskapsutbyte där bankerna och Polismyndigheten kunde dela erfarenheter om tillvägagångssätt, fenomen och risker.

Ett exempel på kunskapsutbyte var lärdomarna från ett metodprojekt som en av bankerna genomförde under året. Projektet syftade till att kartlägga de finansiella avtryck som uppstår i samband med människohandel. Förutom att övriga SAMLIT-deltagare kunde få nytta av metodarbetet ledde projektet också till en fördjupad dialog med andra delar av Polismyndigheten som arbetar med brottsområdet ifråga.

I september 2022 anordnade deltagarna i SAMLIT ett evenemang för en bredare krets av banker med temat penningtvätt via fastigheter. Syftet med arrangemanget var att sprida kunskap om risker och varningsflaggor som identifierats genom samverkan. Evenemanget gav också tillfälle att diskutera de utmaningar som mindre banker möter i bekämpningen av penningtvätt.

Ytterligare ett pilotprojekt inom SIG-samarbetet 2022 var en tematisk förfrågan från Polismyndigheten till de deltagande bankerna. Förfrågan rörde finansiella förutsättningar i så kallade utsatta områden och utgjorde ett av underlagen till finanspolisens analys av utsatta områden och penningtvätt (se avsnittet Penningtvätt i utsatta områden).

Finansinspektionen

År 2019 initierades en särskild samverkan¹³ mellan Finansinspektionen och finanspolisen vilken fortgick under 2022. Inom ramen för den har finanspolisen delat information om finansiella institut som misstänks ha brister i efterlevnaden av penningtvättsregelverket eller som bedriver tillståndspliktig verksamhet utan tillstånd. Dessa institut bedöms bidra till att möjliggöra penningtvätt åt organiserad brottslighet. Finansinspektionen har å sin sida bistått med erfarenheter från sitt tillsynsarbete om verksamheter som antas underlätta penningtvätt eller där kriminella utövar inflytande.

Inom samverkan på strategisk nivå riktades informationsutbytet mot identifierade hot, sårbarheter och risker som påverkar Finansinspektionens tillsynsansvar. En gemensam analys av aktörer

verksamma inom hawala (se avsnitt Finansiering av terrorism), som var temat för årets nationella riskanalys, bidrog vidare till såväl strategiska slutsatser som administrativa och operativa åtgärder.

Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Finanspolisen deltar i Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Detta är en myndighetssamverkan ledd av Polismyndigheten och består av representanter från 16 myndigheter och Sveriges advokatsamfund.

Samordningsfunktionens uppdrag är att identifiera, kartlägga och analysera risker och metoder för penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige samt att vara ett forum för informationsutbyte och kunskapsöverföring.

Inom det arbete som letts av Samordningsfunktionen under året har finanspolisen varit delaktiga i flera arbetsgrupper som bland annat tagit fram en informationsfolder om varningssignaler kopplade till så kallade målvakter och medverkat som talare på webinarier. Därtill har finanspolisen varit en central part i analysarbetet och i framtagandet av den nationella riskanalysen för 2022.

Internationell samverkan

Under 2022 har finanspolisen deltagit i flera olika internationella forum på strategisk och operativ nivå, såväl globala som inom EU-samarbetet. Den internationella samverkan bidrar till finanspolisens metod- och processutveckling. Inom EU syftar samverkan särskilt till att både öka förmågan och bidra

¹³ Samverkan enligt lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet (LUS).

till en mer effektiv bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Det finns en mängd olika internationella samverkansforum (se faktaruta).

Den internationella samverkan bidrar till finanspolisens metod- och processutveckling.

Inom Empact-samarbetet har Polismyndigheten tagit ett helhetsgrepp och bildat ett sekretariat till vilket finanspolisen bidrar med uppföljning. Finanspolisen har även ansvarat för att sammanhålla en operativ åtgärdsplan inom Empact-arbetet om kriminell ekonomi, penningtvätt och återtagande av brottsvinster. Finanspolisen deltar också i andra operativa åtgärdsplaner inom ramen för Empact.

Inom ramen för en annan åtgärdsplan, som sammanhålls av Nationellt Bedrägericentrum, har finanspolisen bidragit i en stor internationell insats som riktades mot penningmålvakter. Målvakterna anses utgöra ett viktigt led i organiserad brottslighet internationellt.

Egmont och FIU.net fungerar både som mötesforum och som kommunikationskanaler mellan olika länders FIU:er. Genom att kunna dela information till andra FIU:er har finanspolisen både bidragit till och erhållit ny information. Finanspolisen har även ett särskilt samarbete med sina motsvarigheter i de övriga nordiska länderna.

Finanspolisen har under året deltagit i möten som hållits inom den globala organisationen FATF. Finanspolisen deltar i dess plenarmöten och i några av FATF:s arbetsgruppsmöten. Syftet med finanspolisens deltagande är att säkerställa att Sverige håller en hög nivå i bekämpandet av penningtvätt och finansiering av terrorism.

Under året har finanspolisen tagit ansvar för att tillsammans med Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och Tullverket tillsätta en sambandsmannatjänst med fokus på finansiell och ekonomisk brottslighet vid EFECC. Funktionen är placerad vid finanspolisen. Medarbetare från finanspolisen har också genomgått utbildningar och tjänsteutbyte för att aktivt kunna bidra till Sveriges EU-ordförandeskap under våren 2023.

Exempel på internationella forum som finanspolisen deltar i

Egmont Group

Plattform för utbyte av information och erfarenheter mellan FIU:er världen över.

FIU.net

Kommunikationssystem för FIU:er inom EU för utbyte av information.

Empact

The European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats. Europeiskt samarbete mot grov och organiserad brottslighet.

FATF

Financial Action Task Force. Arbetar globalt mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Sverige är medlem i FATF. FATF lämnar rekommendationer för att skapa internationella normer för bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism. De utvärderar även ländernas sätt att arbeta inom detta område samt bedömer hur länderna når upp till normerna.

EFECC

European Financial and Economic Crime Centre. Finns vid Europol och motverkar ekonomisk och finansiell brottslighet.

Lagstiftning 2022

Penningtvätsregelverket fortsätter att utvecklas, såväl nationellt som internationellt. Finanspolisen deltar aktivt i detta arbete och bidrar med kunskap inom området. När det gäller den nationella lagstiftningen har betydelsefulla tillägg i penningtvätslagen¹⁴ utarbetats under året.

Legala ramar för operativ samverkan och möjligheten att begära in ytterligare information är lagändringar som länge har efterfrågats av finanspolisen. Ändringarna förväntas ge finanspolisen större möjligheter att mer effektivt kunna motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, både på operativ och strategisk nivå. Lagändringarna trädde i kraft 1 januari 2023 (se faktaruta).

Ändringarna förväntas ge finanspolisen större möjligheter att mer effektivt kunna motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, både på operativ och strategisk nivå.

Under året trädde lagen om finansiell information i brottsbekämpningen¹⁵ i kraft. Genom den nya lagen kan Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Tullverket och andra delar av Polismyndigheten i större utsträckning än tidigare ta del av den information om penningtvätt och finansiering av terrorism som finanspolisen har, när informationen behövs för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda eller lagföra allvarliga brott. Det innebär att finanspolisens information i större omfattning kan berika och

komma till nytta i förundersökningar som rör andra brott än penningtvätt eller finansiering av terrorism, till exempel i en mordutredning eller för att upptäcka och förhindra narkotikahandel.

Internationellt lagstiftningsarbete

Under året har förhandlingen av ett nytt lagstiftningspaket, det så kallade AML-paketet¹⁶, fortsatt att förhandlas inom EU. Finanspolisen har på olika sätt varit delaktig i förhandlingarna som periodvis har varit intensiva. AML-paketet består av fyra rättsakter:

- En EU-förordning som ersätter större delen av det fjärde penningtvätsdirektivet.
- Ett EU-direktiv som ersätter de delar av det fjärde penningtvätsdirektivet som inte överförs till förordningen.
- En EU-förordning som skapar en ny myndighet på EU-nivå, Anti-Money Laundering Authority (AMLA).
- Förändringar i förordningen 2015/847¹⁷, som i huvudsak innebär att vissa överföringar av kryptotillgångar ska omfattas av samma informationskrav som t.ex. banköverföringar.

Förhandlingarna förväntas vara klara under våren 2023. Parallellt med förhandlingarna påbörjas ett arbete med att genomföra de författningsändringar som behövs för att anpassa svensk rätt till AML-paketet.¹⁸ Finanspolisen bidrar genom en expert i denna utredning.

¹⁴ PTL som ändrats genom SFS 2022:1537.

¹⁵ Lag (2022:613) om finansiell information i brottsbekämpningen.

¹⁶ AML står för Anti Money Laundering.

¹⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 av den 20 maj 2015 om uppgifter som ska åtfölja överföringar av medel och om upphävande av förordning (EG) nr 1781/2006.

¹⁸ Kommittédirektiv, EU:s lagstiftningspaket om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, Dir 2022:76.

Mekanismen

Den så kallade Mekanismen, ett konto- och värdefackssystem, syftar till att genom en sökning direkt ge svar på hos vilka institut¹⁹ en fysisk eller juridisk person har konton och värdefack. När uppgifter finns direkt tillgängliga för sökning i Mekanismen behöver man inte ställa frågor om eventuella kund-engagemang till flera enskilda institut. Genom en ändring²⁰ i lag om konto- och värdefackssystem har nu såväl Polismyndighetens underrättelseverksamhet som utredningsverksamheten rätt att inhämta uppgifter genom sökningar i systemet.

Den nya lagen²¹ trädde i kraft redan under 2020 och Mekanismen sätts under 2021. Möjligheten till sökningar var dock i början begränsad med anledning av uppgifternas bristande kvalitet och för att få institut hade anslutit sig till systemet. Av samma skäl har finanspolisen även under första delen av 2022 endast i en begränsad omfattning kunnat nyttja möjligheten att göra sökningar i systemet.

Den bristande kvaliteten innebar att varje uppgift behövde verifieras inför vidare hantering, och att förfrågningar om kundengagemang behövde ställas till de institut som inte var anslutna för att man skulle få en fullständig bild över en persons konton och värdefack. Först under slutet av året bedömdes uppgifterna från systemet vara mer tillförlitliga, vilket tillsammans med att antalet anslutna institut ökade gjorde att finanspolisen i en större omfattning kunde nyttja Mekanismen i den

operativa verksamheten. Full nytta av systemet uppnås dock först då samtliga institut har anslutit sig. I slutet av 2022 var 103 institut anslutna av totalt cirka 120.

Nya bestämmelser i penningtvättslagen som trädde i kraft 1 januari 2023

Ett nytt kapitel i penningtvättslagen möjliggör nya former av samverkan för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism som till sin karaktär, komplexitet eller omfattning är allvarlig. Samverkan blir möjlig dels mellan brottsbekämpande myndigheter, Finansinspektionen och kreditinstitut, dels mellan brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter.

Uppgiftsskyldighet i penningtvättslagen utvidgas till att omfatta clearingorganisationer som bedriver clearing eller avveckling av betalningar och de som tillhandahåller finansiell infrastruktur som avser omedelbara betalningar. Även dessa aktörer har därmed en skyldighet att, på begäran av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen, utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Till följd av att uppgiftsskyldigheten har utvidgats har Polismyndigheten justerat relaterade föreskrifter (PMFS 2022:12).

¹⁹ Med institut avses kreditinstitut och utländska kreditinstitut som driver verksamhet från filial i Sverige, värdepappersbolag och utländska värdepappersföretag som driver verksamhet från filial i Sverige och som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto.

²⁰ Lag om ändring i lagen (2020:272) om konto- och värdefackssystem, SFS 2022:618.

²¹ Lag (2020:272) om konto- och värdefackssystem.

Vanliga frågor till finanspolisen

? Vad händer med misstankerapporten när den skickas till finanspolisen?

När en misstankerapport kommer in till finanspolisen görs en bedömning av rapporten, tillsammans med annan information som är tillgänglig för finanspolisen. Informationen kan bearbetas och delges till aktörer utanför finanspolisen för att bli en pusselbit i deras arbete.

Den kan också gå vidare till fortsatt handläggning inom finanspolisen. Då görs ytterligare inhämtning från olika källor, vilket kan leda till att information delas med en samarbetspartner eller att en brottsanmälan upprättas. Många misstankerapporter används inte initialt, men sparas i penningtvätsregistret för att kunna tas upp igen om ny information av vikt kommer in.

? När ska vi rapportera till finanspolisen, och vad innebär egentligen "skälig grund för misstanke"?

Bedömningsprocessen kring rapporteringen till finanspolisen ska grunda sig i verksamhetsutövarens kundkännedom och riskbedömningsarbete. Graden av misstanke som krävs för att rapportera till finanspolisen, skälig grund, är låg. Lagen hänvisar till avvikande transaktioner och beteende från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån sin kundkännedom och de produkter och tjänster man tillhandahåller. Det kan också handla om aktiviteter eller transaktioner som inte är avvikande men som ändå kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om bedömningen – efter skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder – är att det finns skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism så ska detta rapporteras.

? Får vi berätta för någon att vi har skickat en misstankerapport till finanspolisen?

Nej, enligt 4 kap. 9 § penningtvättslagen (2017:630) har rapporterande verksamhetsutövare tystnadsplikt och får inte för kunden eller någon utomstående obehörigen röja att en misstankerapport har skickats in till finanspolisen. Informationen får dock delas med bland annat tillsynsmyndigheter och brottsbekämpande myndigheter samt under vissa villkor inom koncernen och med andra verksamhetsutövare som är involverade i samma kund och transaktion.

? Ska vi rapportera allt som är avvikande eller som vi inte förstår?

Utgångspunkten är att verksamhetsutövaren ska ha sådan kundkännedom att man kan förstå transaktioner och beteenden. Vid transaktioner eller beteenden som man inte förstår ska man därför utföra utökade kundkännedomsåtgärder.

Efter sådana åtgärder kan misstankar ibland avskrivas, och ska då inte rapporteras. Andra gånger kan de utökade kundkännedomsåtgärderna ge upphov till starkare misstankar och då ska dessa rapporteras. Är misstankarna tillräckligt starka – så att man bedömer att risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism inte kan hanteras – bör kundrelationen avslutas, eller så bör kunden nekas tillgång till de tjänster som missbrukas. Grundregeln är också att rapporteringen ska ske skyndsamt. Det innebär att man ibland inte kan vidta ytterligare kundkännedomsåtgärder innan rapporteringen. Sådana åtgärder bör då ske efter rapporteringen, och ligga till grund för fortsatta åtgärder.

Om vår kund har blivit utsatt för ett brott, t.ex. bedrägeri, ska vi både göra en polisanmälan och skicka in en misstankerapport till finanspolisen?

En polisanmälan och en misstankerapport är två olika saker. En polisanmälan ska alltid göras av den som blivit utsatt för ett brott. En verksamhetsutövare ska skicka in en misstankerapport om det finns anledning att misstänka att en transaktion härrör från brottslig handling.

Olika typer av brott, t.ex. bedrägeri, regleras i brottsbalken och kan vara ett förbrott till ett penningtvättsbrott. En polisanmälan kan innebära att en förundersökning inleds. Till skillnad från en polisanmälan är en misstankerapport inte en brottsanmälan. En misstankerapport har lägre misstankegrad än en brottsanmälan, vilket innebär att uppgifterna är föremål för stark sekretess, och finanspolisen är därför den enda aktör som har tillgång till informationen.

Om en kund har blivit utsatt för ett brott kan kunden upprätta en polisanmälan direkt på polisens webbplats (polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan) alternativt ringa till polisens telefonnummer 114 14. Därefter ska verksamhetsutövaren skicka in en misstankerapport om misstänkt penningtvätt som en eventuell följd av brottet, helst med en hänvisning till polisanmälanens K-nr. Då kan övrig information av vikt från penningtvättsregistret delges förundersökningen.

Ska vi rapportera när vi valt att inte genomföra en transaktion?

Ja, enligt 4 kap. 3 § andra stycket penningtvättslagen (2017:630) ska en misstankerapport göras även om transaktionen inte genomförts. Detsamma gäller om man valt att avbryta en kundrelation på grund av risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

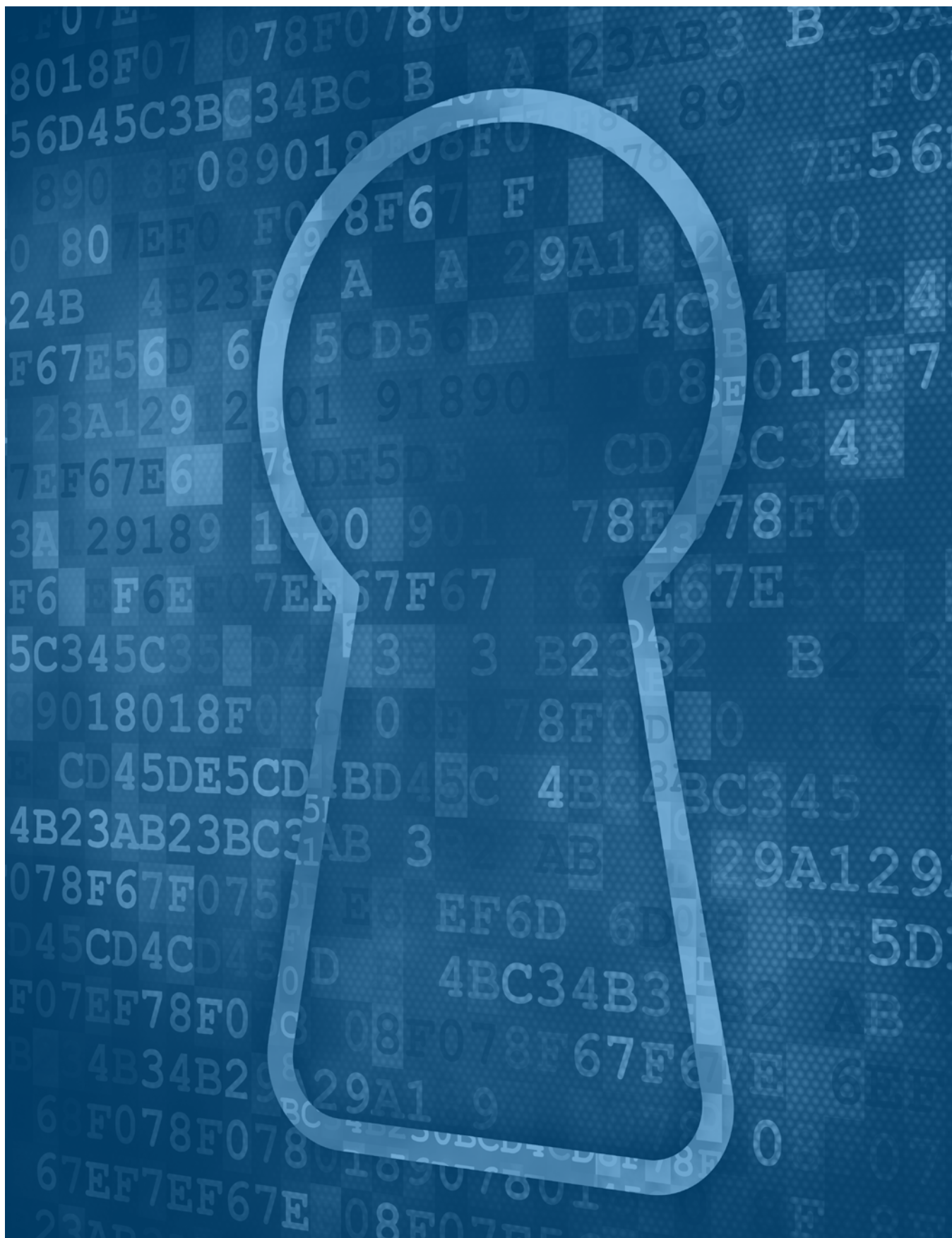

Varför blir våra misstankerapporter avvisade flera gånger med olika fel varje gång?

När en misstankerapport skickas in till finanspolisen granskas rapporten i olika steg. I ett första steg kontrolleras de obligatoriska fält som krävs för vissa typer av misstankerapporter eller omständigheter, de kallas systemregler (business rules) och finns uppräknade i XML-specifikationen som finns tillgänglig på goAML:s webbplats. Misstankerapporten går alltså att skicka in även om fältet lämnas tomt, men kommer att avvisas automatiskt.

I nästa steg, när en misstankerapport uppfyllt de obligatoriska fälten enligt systemreglerna, granskas den vanligtvis manuellt innan den godkänns eller avvisas. I granskningen bedöms hela innehållet i rapporten. Att det finns vissa obligatoriska fält betyder inte att andra, inte obligatoriska fält, inte behöver fyllas i. Det är alltså omständigheterna kring misstanken som styr, och allt som har betydelse för misstanken ska rapporteras in. Det är därför viktigt att verksamhetsutövaren fyller i all tillgänglig information, även om fälten inte är obligatoriska.

Denna granskningsprocess medför att en misstankerapport kan bli avvisad på nytt eftersom den senare manuella granskningen tar hänsyn till det övriga innehållet i rapporten.

Utgivare
Polismyndigheten

Produktion
Kommunikationsavdelningen,
Nationell kommunikation

Beställning
Polismyndigheten
Kundcentrum, telefon 114 14
Diariennr.
A667.178/2022

Upplaga
100 ex
Tryck
Polisens Tryckeri, Stockholm,
April 2023

Grafisk form
Blomquist Communication
Foto
Polismyndigheten, Mostphotos,
Getty

